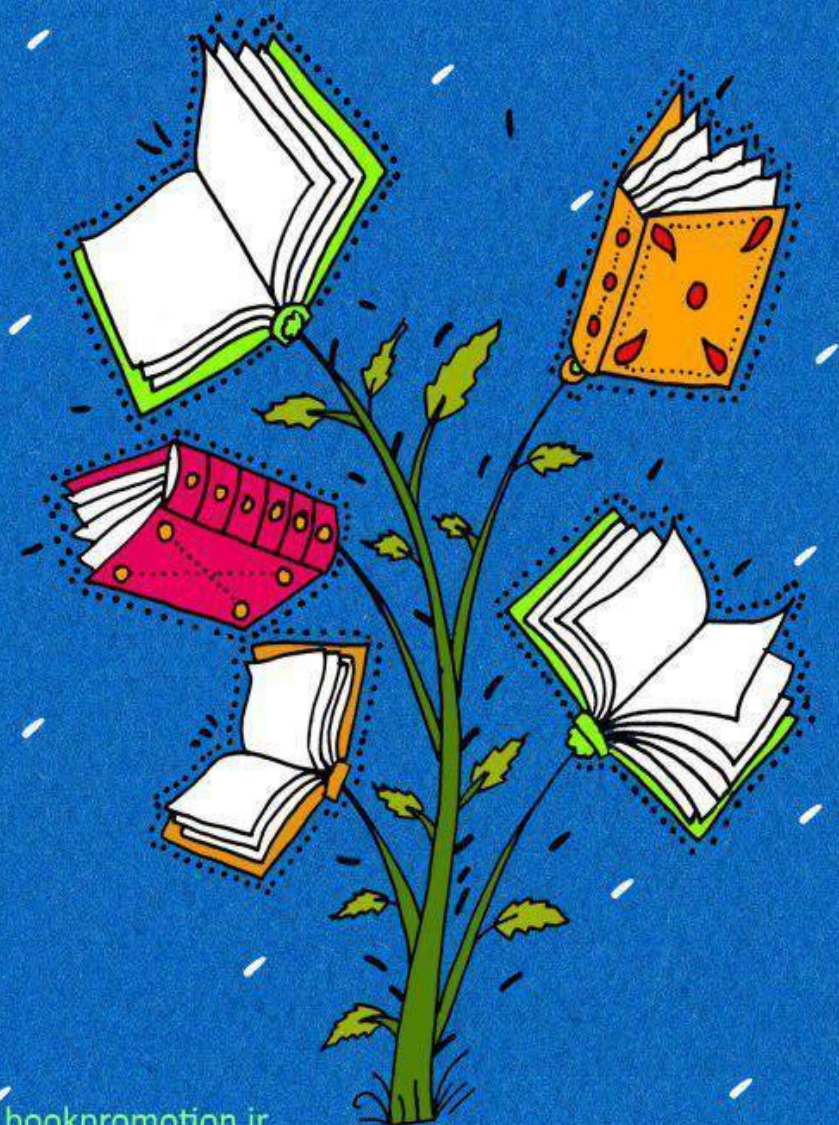

یک روز کتابخوانی در مهدکودک

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

یک روز کتابخوانی در مهد کودک

زیر نظر: علی اصغر سیدآبادی

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

معاونت امور فرهنگی

دفتر مطالعات و برنامه ریزی فرهنگی

تابستان ۱۳۹۶

یک روز کتاب‌خوانی در مهد کودک

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

زیر نظر: علی اصغر سید آبادی

به سفارش دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی

معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

فهرست

پیشگفتار.....	۷
مقدمه.....	۹
مراحل مشترک یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار،	
نوپا، نوباوه ۱ و ۲ و پیش‌دبستان ۱ و ۲.....	۹
یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار (از تولد تا ۱ سالگی).....	۱۳
یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوپا (۲ سال).....	۲۲
یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوباوه ۱ (۳ سال).....	۲۸
یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوباوه ۲ (۴ سال).....	۳۵
یک روز کتاب‌خوانی با پیش‌دبستان ۱ (۵ سال).....	۴۱
یک روز کتاب‌خوانی با کودکان پیش‌دبستان ۲ (۶ سال).....	۴۹
منابع.....	۵۶

پیش‌گفتار

در پی انعقاد تفاهم‌نامه همکاری میان معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان بهزیستی کشور با هدف تشویق کودکان به خواندن کتاب و استفاده بهینه از ظرفیت مهدهای کودک برای ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در خانواده‌ها و همچنین بهره‌گیری از ظرفیت‌های کتاب‌خوانی برای تعمیق و گسترش آموزش‌های موردنیاز مهدکودک‌ها، مقرر شد که یک روز هفته در مهدهای کودک سراسر کشور با برنامه‌های متنوع و متناسب با اصول آموزش کودکان و شیوه‌های خلاقانه ترویج کتاب‌خوانی همچون نمایش خلاق، قصه‌گویی، نقاشی و کاردستی بر اساس کتاب به فعالیت‌های کتاب‌خوانی اختصاص یابد.

این فعالیت‌ها، تمامی گروه‌های سنی از جمله نوزادان و کودکان زیر یک سال را نیز شامل می‌شود. به‌منظور اجرایی کردن این امر، دوره‌های آموزش ترویج کتاب‌خوانی برای مدیران و مربیان مهدهای کودک توسط معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری سازمان بهزیستی کشور طراحی و به‌صورت آزمایشی در برخی از شهرها از جمله سبزوار، نیشابور، ری، کاشان، اصفهان، تبریز، شهرکرد، رشت، گنبدکاووس، شیراز، یزد، بوشهر، خورموج، دزفول و رامهرمز برگزار شد.

افزون بر این، فعالیت‌های مشترکی که در چارچوب تفاهم‌نامه مزبور موردتوافق طرفین قرار گرفته به شرح زیر است:

۱. اختصاص یک روز در هفته به فعالیت‌های کتاب‌خوانی در مهدکودک‌ها (از طرف سازمان بهزیستی کشور روز دوشنبه اعلام شده است).
۲. امکان ارائه تخفیف ویژه توسط معاونت امور فرهنگی برای خرید کتاب

از کتاب‌فروشی‌ها برای مهدکودک‌های معرفی‌شده از طرف سازمان بهزیستی کشور

۳. تهیه فهرست کتاب‌های مناسب برای استفاده در مهدکودک‌ها و مراکز شبه خانواده در سراسر کشور توسط معاونت امور فرهنگی
۴. حمایت از توسعه و تجهیز کتابخانه‌ها در مهدکودک‌ها و مراکز شبه خانواده از طریق کتاب‌های خریداری‌شده توسط هیئت انتخاب و خرید کتاب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۵. حمایت از برگزاری نمایشگاه و فروشگاه کتاب در مهدکودک‌ها در هفته کتاب از طرف سازمان بهزیستی کشور
۶. همکاری در برگزاری نشست‌های فرهنگی و چهره به چهره نویسندگان شاخص و مطرح کودکان و نوجوانان در مهدکودک‌ها

از آنجاکه مربیان مهدکودک‌ها نقش مؤثری در پیشبرد برنامه ترویج کتاب‌خوانی دارند، دستنامه‌هایی با عنوان «مجموعه آموزشی روز کتاب‌خوانی در مهدکودک‌ها» تهیه و تدوین شده است تا ضمن بیان اهمیت کتاب خواندن برای نوزادان و کودکان، فعالیت‌های جذاب و شیوه‌های خلاقانه کتاب‌خوانی را همچون قصه‌گویی، نقاشی، نمایش خلاق، بازی با کتاب، کتاب‌سازی و سایر فعالیت‌ها آموزش دهند.

دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی	دفتر امور کودکان و نوجوانان
معاونت امور فرهنگی	معاونت امور اجتماعی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	سازمان بهزیستی کشور

یک روز کتابخوانی در مهد کودک

خواندن با کودکان از دورانی که در بطن مادران خود هستند آغاز می‌شود. کتابخوانی و فعالیت‌های همراه آن موجب رشد و پرورش زبانی، عاطفی - شخصیتی، شناختی و اجتماعی کودک می‌شود و علاقه او را به آموختن و یادگیری چند برابر می‌کند. کودکان در گروه‌های سنی؛ شیرخوار، نوپا، نوباوه ۲و۱، پیش‌دبستان ۲و۱ با هم تفاوت‌های کیفی دارند. در این دوران توانایی و رفتار کودک، با افزایش سن، تغییر می‌کند؛ بنابراین روش کتابخوانی با کودکان در هر یک از این گروه‌های سنی متفاوت است. در کار با کودک از جمله کتابخوانی با او لازم است اصل «**کودک را همان‌طور که هست بپذیریم و به او اجازه بدهیم خودش باشد**». را رعایت و شرایطی مهیا کنیم که؛ کودک احساس آرامش و راحتی و لذت کند. در این راهنما روش کتابخوانی با هر یک از گروه‌های یاد شده توضیح داده شده است:

مراحل مشترک کتابخوانی با کودکان شیرخوار، نوپا، نوباوه ۲و۱ و پیش‌دبستان ۲و۱

در یک روز کتابخوانی با کودکان شیرخوار، نوپا، نوباوه ۲و۱، پیش‌دبستان ۲و۱ مراحل مشترک از این قرار است:

✓ **انتخاب کتاب:** مربی هر گروه سنی می‌تواند کتابی از فهرست کتاب‌های مناسب برای کتاب‌خوانی با کودکان گروهش انتخاب کند. پس از انتخاب کتاب لازم است این مراحل طی شود:

✓ **خواندن کتاب پیش از جلسه کتاب‌خوانی:** مربی کتاب انتخابی را پیش از شروع جلسه کتاب‌خوانی با کودکان، خود بلند می‌خواند تا موضوع، لحن، زبان و بیان کتاب را به‌خوبی حس و دریافت کند.

✓ **تعیین فعالیت‌های خلاقانه پیش از جلسه کتاب‌خوانی:** مربی فعالیت‌های خلاقانه مرتبط را پیش از جلسه کتاب‌خوانی مشخص می‌کند. این فعالیت در دو بخش؛ فعالیت‌های خلاقانه در آغاز جلسه کتاب‌خوانی و فعالیت‌های خلاقانه پس از خواندن کتاب برای کودکان تعریف می‌شود.

✓ **تهیه ابزار:** مربی ابزاری را مانند کاغذ، قیچی، چسب، مقوا، ابزار نقاشی، پارچه، چوب، کاموا، وسایل نقاشی، بطری پلاستیکی و... که برای اجرای فعالیت‌های خلاقانه لازم دارد، پیش از جلسه کتاب‌خوانی آماده می‌کند.

✓ **فضای کتاب‌خوانی:** فضای کتاب‌خوانی برای کودکان به‌گونه‌ای شکل داده شود که از بودن در آن احساس راحتی و لذت کنند. لازم است این فضا عاطفی باشد یعنی محیطی شاد و آرام همراه با رفتار آرامش‌دهنده مربی. لبخند مربی به کودک اعتمادبه‌نفس می‌دهد. یکی از شکل‌هایی که برای کتاب‌خوانی پیشنهاد می‌شود نشستن کودکان در یک نیم‌دایره در زمین یا پشت میزها و روی صندلی است. به‌طوری که همه کودکان به

راحتی تصاویر کتاب را ببینند.

✓ **زمان مناسب کتاب خوانی:** با توجه به گروه سنی کودکان

و نیازهایشان زمان کتاب خوانی انتخاب می شود. به طور کلی لازم است کودکان گرسنه و خسته و بی حوصله نباشند تا توان و اشتیاق شنیدن داشته باشند.

✓ **مدت زمان جلسه کتاب خوانی:** با توجه به گروه سنی

کودکان مدت زمان جلسه مشخص می شود. برای شیرخواران زمان هر جلسه کتاب خوانی تا نیم ساعت، برای کودکان نوپا تا سه ربع ساعت، برای کودکان نوباوه ۱ تا یک ساعت، برای کودکان نوباوه ۲ تا یک ساعت و ربع، برای کودکان پیش دبستان ۱ تا یک و نیم ساعت و برای کودکان پیش دبستان ۲ تا دو ساعت هم می توان ادامه داد. مثلاً برنامه کتاب خوانی برای کودکان شیرخوار از چند دقیقه آغاز می شود تا به نیم ساعت برسد. برای رسیدن هر یک از گروه های سنی یاد شده به زمان تعیین شده کتاب خوانی لازم است جلسات متوالی کتاب خوانی برگزار شود تا علاقه نسبت به کتاب در آنها پدید آید. مثلاً کودکان نوپایی که از دوران نوزادی کتاب خوانی داشته اند می توانند در شانزده ماهگی نیم ساعت تا ۴۵ دقیقه بنشینند و به کتابی که برایشان می خوانید گوش دهند.

✓ **آغاز کتاب خوانی:** پس از طی این مراحل می توانید

کتاب خوانی را آغاز کنید. ابتدا نام کتاب، نام نویسنده یا شاعر و نام ناشر و تصویرگر را برای کودکان بخوانید و در واژه های ساده و بسیار کوتاه کار نویسنده یا شاعر، ناشر و تصویرگر را شرح دهید.

✓ **خواندن کتاب:** کتاب را بدون عجله بخوانید و اجازه دهید

کودکان داستان و تصاویر آن را با آرامش دنبال کنند. در مورد گروه سنی شیرخوار تا زمانی که کودک نگاهش به تصویر موجود در صفحه است کتاب را ورق نزنید. کتاب با استفاده از تغییر لحن و صدا و حرکات دست و سر و صورت با توجه به موضوع، خوانده شود تا کودکان خسته نشوند.

✓ **نظرخواهی از کودکان:** پس از خواندن کتاب نظر کودکان را درباره کتاب بپرسید و البته نظر آنان را ارزش‌گذاری نکنید.

✓ **برانگیختن اشتیاق و شوق کودکان:** با توجه به موضوع کتاب قبل از خواندن کتاب و پس از خواندن آن فعالیت‌هایی انجام دهید تا اشتیاق کودکان نسبت به کتاب‌خوانی برانگیخته شود. برای نمونه پیش از خواندن کتاب کودکان را به مشاهده تصویر جلد کتاب و توجه به عنوان دعوت کنید و از آنان بخواهید حدس بزنند موضوع کتاب چیست؟ حتی از کودکان ۴ سال به بالا می‌توانید پرسش‌هایی داشته باشید که پاسخ‌های آن طولانی باشند. از کودکان پرسش‌هایی با توجه به موضوع کتاب اما بدون سمت‌وسو بکنید و بگذارید پاسخ بدهند و پاسخ‌های آنان را ارزش‌گذاری نکنید.

تا جایی که امکان دارد از کودکان شرکت‌کننده در کتاب‌خوانی پرسش‌هایی بکنید که جواب‌هایی بیش از بله یا خیر بدهند و همچنین پاسخ‌های گوناگون داشته باشند.

کودکان را تشویق کنید درباره کتاب و تصاویر آن صحبت کنند. در پایان بحث و گفت‌وگو حتماً با توجه به موضوع کتاب فعالیت‌هایی مانند نقاشی، کاردستی، نمایش خلاق و... در نظر بگیرید.

✓ **مشارکت فعال:** از ابتدای برنامه روز کتاب‌خوانی تا پایان آن

به روش‌های گوناگون کودکان شرکت‌کننده در برنامه را به مشارکت دعوت کنید. مشارکت فعال کودک در واقع همان حمایت اجتماعی از کودک است که در موفقیت طرح کتاب‌خوانی تاثیر بسزایی دارد.

توجه: از مواد خواندنی و فعالیت‌های ذکر شده در برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار، نوپا، نوباوه، پیش‌آمادگی و آمادگی، هر گروه سنی بعدی می‌تواند از برنامه‌ی گروه‌های سنی قبل از خودش هم بهره بگیرد. یعنی گروه سنی نوپا می‌تواند از مواد خواندنی و فعالیت‌های ذکر شده در برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار استفاده کند اما از برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان گروه‌های سنی پس از خود یعنی نوباوه ۱ و ۲، پیش‌آمادگی و آمادگی نمی‌تواند استفاده کند.

توجه: کودکان سه و چهار ساله دوست دارند یک کتاب را برایشان بارها و بارها بخوانید. به‌طور کلی کودکان ممکن است با وجود خواندن کتابی باز هم بخواهند که آن کتاب برایشان خوانده شود. در این صورت لازم است تا زمانی که کودکان به خواندن آن کتاب علاقه‌مندند، آن کتاب را برایشان بخوانیم.

یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار (از تولد تا ۱ سالگی)

پژوهش و تحقیق میزان پاسخ‌گویی کودکان یک ماهه تا یک ساله را به یک صورتک، یک تکه روزنامه، الگویی مانند صفحه نشان‌گیری و دایره‌های سفیدرنگ، قرمزرنگ و زردرنگ نشان می‌دهد. میزان پاسخ‌دهی کودکان یک ماهه تا یک سال به یک صورتک، یک تکه روزنامه، خال هدف (صفحه نشان‌گیری)

و دایره‌های سفیدرنگ، قرمزرنگ و زردرنگ نشان داد که کودک الگو (صورتک، تکه روزنامه، خال هدف) را به رنگ یا درخشش ترجیح می‌دهد.^۱ با توجه به این پژوهش می‌توان گفت تصاویر و خط کتاب محرک‌های بسیار خوبی هستند که موجب رشد کودک شیرخوار می‌شوند.

اگر چه در روزهای نخست تولد به نظر می‌رسد که کودک شیرخوار به سبب روند زایش کمی خسته است، اما مغزش به مراتب از والدین فعال‌تر است. حتی هنگامی که کودک شیرخوار در خواب است مغز او فعال است و سلول‌های مغز او با پیوندهای تازه‌ای که با هم برقرار می‌سازند به خواندن کتاب واکنش نشان می‌دهد. هر واژه‌ای که شما بیان می‌کنید یا می‌خوانید، یک اتصال مغزی ایجاد می‌کند که سبب رشد مغز کودک شیرخوار می‌شود. هر زمان که برای کودک شیرخوار کتاب می‌خوانید و دوباره می‌خوانید، مغز او اطلاعات را جذب می‌کند و پایه‌های سواد را برای همه طول زندگی او شکل می‌دهد. جالب است بدانید که گروه سنی زیر دو سال نسبت به گروه‌های سنی دیگر بیشترین نیاز را به آموزش زبان دارد.

کودک دو یا سه ماهه می‌تواند به گفت‌وگوی دوسویه در نشست کتاب‌خوانی توجه کند. با روش‌های ذکر شده در این طرح برخی از کودکان شیرخوار می‌توانند تا نیم‌ساعت به شکل پیوسته روی کتاب و خواندن تمرکز داشته باشند.

مواد خواندنی

ادبیات شفاهی؛ ترانه‌های کودکانه و لالایی‌ها: برنامه

۱. پاول اس. کاپلان. روان‌شناسی رشد سفر پر ماجرای کودک. مترجم مهرداد فیروزبخت، (تهران: موسسه خدمات فرهنگی، ۱۳۸۱)، ص ۲۷۸.

کتاب‌خوانی برای کودکان از تولد تا یک سالگی از ادبیات شفاهی؛ خواندن ترانه‌های کودکانه و لالایی‌ها آغاز می‌شود. چه خوب است که در آغاز کتاب‌خوانی برای کودک اگر مادر یا پدر در زمان بارداری مادر برای نوزاد کتاب یا ترانه یا لالایی خوانده‌اند، مربی آن را برای کودک بخواند، زیرا کودک با شنیدن همان ترانه یا لالایی یا شعرهای کودکانه که در دوران جنینی شنیده‌است به آرامش می‌رسد. برای نمونه می‌توانید از کتاب **دس‌دسی باباش می‌یاد**، گردآوری: ثمینه باغچه‌بان، تصویرگر: فرشید شفیعی، ناشر:

چاپ و نشر نظر (کتاب‌های خروس) استفاده کنید. در این کتاب مجموعه‌ای از بازی‌های سنتی مانند «دس‌دسی باباش می‌یاد!»، «آفتاب مهتاب چه‌رنگه؟»، «اتل متل توتوله» و... معرفی شده‌اند. این کتاب را می‌توانید در گروه‌های سنی دیگر هم استفاده کنید.

انواع ترانه‌ها مانند ترانه - بازی‌ها: در این دوران می‌توانید انواع ترانه‌ها از جمله ترانه - بازهایی مانند **دس‌دسی**، **دویدم**

دویدم، گنجشک اشی مشی، اتل متل توتوله، لی لی حوضک و... را برای شیرخواران بخوانید. شنیدن این واژه‌ها سبب گسترش ارتباط‌های مغزی نوزاد می‌شود و مسیره‌های عصبی سلول‌های مغزی او را تقویت می‌کند. شنیدن شعر برای شیرخواران جذاب و نشاط‌آور است، زیرا آن‌ها از کلمات موزون خوششان می‌آید. آنان با شنیدن شعر، پای می‌کوبند و حرکت می‌کنند. کلمات، با حرکات هماهنگ کودک تناسب پیدا می‌کند، وزن شعر بر معانی کلمات غلبه دارد. شیرخواران کلمات را می‌ربایند و آن‌ها را از آن خود می‌کنند. برای نمونه می‌توانید مجموعه **ترانه‌بازی‌های ایران** (نام جلدها: اتل متل توتوله، کلاغ پر، لی لی لی حوضک و عمو زنجیرباف)، شهرداد میرزایی، تصویرگر مهسا منصوری و ناشر دیبایه را انتخاب کنید. در هر کتاب یکی از بازی‌های ایرانی، که معمولاً با شعر همراه است، دستمایه قرار گرفته تا هم بچه‌ها از خواندن شعرها لذت ببرند و هم یکی از بازی‌های ایرانی در آن آموزش داده شود. این کتاب را می‌توانید در گروه‌های سنی دیگر هم استفاده کنید.

کتاب تصویری بدون کلام: کتاب‌های تصویری بدون کلام مانند مجموعه‌ی **کتاب‌های شیوه‌های تقویت هوش نوزاد**^۱ برای شیرخواران بسیار مناسب است.

قصه‌گویی: از پنج ماهگی برای کودک قصه بگویید و سعی کنید با کلمه‌ها بازی کنید. کودک از قصه‌گویی شما لذت می‌برد، لازم است قصه‌گویی متنوع، جالب و با شور و هیجان باشد.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: کتاب‌های تصویری درباره

۱. .میلتر، بناتریس. شیوه‌های تقویت هوش نوزاد. مترجم طاهره طالع ماسوله. تهران: انتشارات با فرزندان،

زندگی یک روز یک نوزاد مثلا کارهای روزانه مانند حمام کردن، غذا خوردن و خوابیدن و همچنین درباره اشیاء، اسباب‌بازی‌ها و قسمت‌های گوناگون بدن که برای شیرخوار آشنا است، از مواد خواندنی شیرخواران است.

ساختن کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز پارچه‌ای، پلاستیکی و مقوایی با کمک مادران در مهدکودک: با توجه به کمبود کتاب برای شیرخواران، مهدکودک‌ها می‌توانند با کمک مادران کتاب‌های پارچه‌ای، پلاستیکی و مقوایی با موضوع‌های گوناگون مانند میوه‌ها، انسان‌های مختلف، خانواده، وسایل خانه، گل‌ها، درخت‌ها، ماهی‌ها و ده‌ها موضوع دیگر را با کودکان از تولد تا یک سالگی درست کنید.

نمونه کتاب دست‌ساز ۱: لازم است بدانیم که کودک از تولد تا دو ماهگی الگوها مانند صورتک و تکه روزنامه را بهتر از رنگ‌ها، حتی رنگ‌های درخشان دنبال می‌کند. مهدکودک می‌تواند با کمک مادران برای کودکان از تولد تا دو ماهگی کتاب‌های مقوایی یا پارچه‌ای که از رنگ‌های سیاه و سفید شکل گرفته‌اند بسازند. یک نمونه کتاب برای کودکان از تولد تا دو ماهگی در تصویر دیده می‌شود.

نمونه کتاب دست‌ساز ۲: کودکان از دو ماهگی به بعد می‌توانند رنگ‌ها را درک کنند. مهدکودک می‌تواند با کمک مادران کتاب‌های

پارچه‌ای یا مقوایی بسازد که هر صفحه آن یک رنگ ساده مثلا قرمز، سبز، آبی، زرد و... باشد.

نمونه کتاب دست‌ساز ۳: مهد کودک می‌تواند با کمک مادران با مقوای رنگی کتاب درست کند. مقوایی به رنگ‌های آبی، سبز، زرد، قرمز، نارنجی و... تهیه کنید. مقوا را به اندازه ۲۰ در ۲۰ سانتی‌متر برش بزنید. از اضافه مقوای بریده شده، طرح‌های مختلفی مانند شکل‌های هندسی و غیرهندسی ببرید. اکنون هر یک از شکل‌های بریده شده را روی یکی از مقوای رنگی بچسبانید. توجه داشته باشید که شکل‌های بریده شده روی مقوای هم‌رنگ خود چسبانده نشود. پس از آماده شدن صفحات کتاب آن‌ها را از یک سمت به هم بچسبانید یا با ماشین دوخت منگنه کنید. گروه کتاب‌خوانی شما یک کتاب رنگی با شکل‌ها و طرح‌های مختلف دارد. با توجه به اینکه هر دو صفحه دو رنگ را به کودک معرفی می‌کند، موجب تقویت بینایی کودک می‌شود.

نمونه کتاب دست‌ساز ۳: کودک از چهار ماهگی دوست دارد بافت‌ها و شکل‌های گوناگون را با دست و دهان خود تجربه کند. مهد کودک می‌تواند با کمک مادران کتاب‌های پارچه‌ای با بافت‌های گوناگون بسازد. برای ساخت این کتاب‌های دست‌ساز می‌توانید پارچه‌های ساده با بافت‌های گوناگون را تهیه کنید. و با آن‌ها صفحات کتابی مثلا ۱۵ در ۱۵ سانتی‌متر درست کنید.

شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی کودکان شیرخوار

کتاب‌خوانی با زبان مادرانه: کودک شیرخوار که درک کلامی بسیار محدودی دارد درونمایه کلام را از راه حس و عاطفه مربی می‌تواند دریافت کند. از این رو کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار در زبان مادرانه می‌تواند تاثیرگذار باشد. زبان مادرانه

صدایی آهنگین است در حالی که حروف صدادار کشیده می‌شود و لحنی آرامش‌بخش دارد.

انتخاب ادبیات شفاهی برای خواندن با شیرخواران: ادبیات شفاهی در انواع گوناگون با توجه به حس آرامش - مهرورزی و هیجان - بازی می‌تواند برای شیرخواران بسیار مناسب و تاثیرگذار باشد. لازم به ذکر است که لایه‌های انتخابی باید آرامش‌بخش و انتقال‌دهنده عمیق‌ترین عواطف و احساسات مادرانه به کودک باشند. مریبان می‌توانند از مادران بخواهند تا لایه‌هایی که برای کودکان می‌خوانند یا حتی زمزمه‌هایی ابداعی که برای کودکشان زمزمه می‌کنند مکتوب کنند و به مهدکودک بدهند تا مریبی برای کودک بخواند.

چیدمان جلسه کتاب‌خوانی شیرخواران: هنگامی که کودکان شیرخوار را در جای مخصوص خودشان به صورت نیمه نشسته (صندلی کودک) یا خوابیده به صورت نیم‌دایره‌ای قرار دادید می‌توانید انواع ترانه‌ها از جمله ترانه - بازی (تاپ تاپ خمیر، شیشه پر پنیر) و مثل (دویدم دویدم ، دوتا خاتون را دیدم...) برایشان بخوانید. اگر مادران در جلسه کتاب‌خوانی نوزادان حضور دارند بسیار خوب است که نوزادان به جای صندلی در آغوش مادرانشان رو به جمع باشند. فعالیت همراه با این کتاب‌خوانی ضربه زدن کودکان است که فعالیتی کاشفانه برای آنان است.

کتاب‌خوانی برای شیرخواران در خواب: مریبان شیرخواران می‌توانند حتی هنگامی که کودکان خوابیده‌اند، برایشان کتاب بخوانند. زیرا شیرخواران هنگام خواب صداها را به خوبی می‌شنوند.

البته هنگامی که کودک به دو یا سه ماهگی رسید در زمان بیداری برایش کتاب بخوانید.

تشخیص حالات چهره مربی از سوی شیرخواران:

کودکان از همان اوایل نوزادی می‌توانند حالات مختلف چهره‌ها را از هم تشخیص دهند ولی برای تشخیص برخی از حالات به وقت بیشتری احتیاج دارند. بعد از شش ماهگی می‌توانند معنای هیجانات دیگران را بفهمند. در یک سالگی ارجاع‌دهی اجتماعی^۱ را یاد می‌گیرند؛ یعنی در وضعیت‌های عجیب و نامعلومی به مراقب خود نگاه می‌کنند و تحت تاثیر حالات چهره وی قرار می‌گیرند. همچنین از کیفیت اصوات و ژست‌های دیگران نیز تاثیر می‌پذیرند. شکی وجود ندارد که کودکان یک ساله می‌توانند هیجانات را تشخیص بدهند و تفسیر کنند و تحت تاثیر هیجانات دیگران قرار بگیرند.^۲ از این رو در کتاب‌خوانی برای این گروه سنی حالات چهره و لحن هماهنگ با کنش‌های شخصیت‌های کتاب می‌تواند در رشد زبانی، شخصیتی، شناختی و اجتماعی تاثیر بسزایی داشته باشد. مثلاً با کتاب **قیافه‌های بامزه**^۳ کودکان فرصت پیدا می‌کنند تا با حالت‌های گوناگون چهره؛ شاد و غمگین، متعجب و عصبانی و... آشنا شوند. در پایان کتاب هم آینه‌ای وجود دارد که کودک می‌تواند چهره خود را در آن مشاهده کند.

تقویت حواس پنجگانه شیرخواران: هنگام خواندن برای

کودکان شیرخوار باید موقعیت‌های بسیاری برای کشف حواس

۱. فرآیندی است که طی آن کودک به گونه‌ای دقیق به مادر یا مراقبت‌کننده‌اش می‌نگرد، گویی می‌خواهد پیش از پاسخ‌گویی به یک وضعیت یا شیء، جلوه‌های عاطفی آنان را اندازه‌گیری کند و این فرآیند ادامه می‌یابد. به سخنی دیگر نوزادان می‌خواهند خود را با بزرگسالان وفق دهند.

۲. همان، ۴۰۵.

۳. نویسنده و تصویرگر؛ اسمی، نیکولا. قیافه‌های بامزه. مترجم نوشین اخلاقی. تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۴۸۳.

لامسه، چشایی، بویایی، شنوایی و بینایی به وجود آوردید.

کتاب‌خوانی فردی کودک شیرخوار: گاه می‌توانید کتاب مخصوص کودکان شیرخوار را به گونه‌ای قرار داده که آنان بتوانند در سکوت کتاب را تماشا کنند و مربی فقط در کنارشان حضور داشته باشند.

فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی

فعالیت هنری؛ عروسک نمایشی و انگشتی: در کتاب‌خوانی برای شیرخواران از سه ماهگی می‌توان از عروسک‌های نمایشی و عروسک‌های انگشتی استفاده کرد. خیلی ساده با یک توپ پینگ‌پنگ می‌توانید یک صورت درست کنید. روی توپ یک سوراخ به اندازه قطر انگشتان درست کنید و روی توپ چهره نقاشی کنید. می‌توانید با پاک کردن چهره حالت دیگری از چهره را نقاشی کنید و نمایش دهید.

فعالیت هنری؛ نقاشی: کودکان زیر یک سال همراه با کتاب‌خوانی می‌توانند نقاشی با اثر انگشت با استفاده از رنگ خوراکی مانند آب لبو، آب سبزیجات، ماست و... داشته باشند. همچنین این کودکان می‌توانند با پاستیل نوک پهن غیرسمی نقاشی کنند، به شرطی که مراقب آنان باشیم تا پاستیل را در دهان نگذارند.

بازی: کودکان شیرخوار حدود شش ماهگی می‌توانند بنشینند. پس از کتاب‌خوانی می‌توانید در مقابل این کودکان کاموهای رنگی بگذارید تا با آن‌ها بازی کنند.

ورق زدن کتاب: کودکان از هشت ماهگی تا یک سالگی دوست

دارند خودشان کتاب را ورق بزنند و تماشا کنند؛ بنابراین برای روز کتاب‌خوانی این گروه سنی می‌توانید این فعالیت را به عنوان بخشی از کار روز کتاب‌خوانی در نظر بگیرید.

بازی همراه خواندن: با بازی‌های متنوع می‌توانید شرایطی را مهیا کنید که به رشد و تقویت حواس پنجگانه کودکان شیرخوار بینجامد. برای نمونه می‌توانید از حدود شش ماهگی بازی **لی لی لی حوضک** را با کودک انجام دهید. این بازی موجب تقویت حس لامسه و ماهیچه‌های انگشتان کودک می‌شود.

بهره‌گیری از حواس پنجگانه: برای برانگیخته شدن و تقویت حواس کودک شیرخوار مربی می‌تواند پس از نشان دادن تصویر مثلاً پرتقال در کتاب به او، پرتقالی برای کودک بیاورد تا کودک آن را لمس کند، بو کند و نگاه کند. مربی پرتقال را پوست بکند تا کودک شیرخوار بیشتر بوی آن را حس کند. به دهانش نزدیک کند تا بلیسد و مزه آن را بچشد. همه این حس‌ها، لمس کردن، بوییدن، دیدن، شنیدن و چشیدن سلول‌های مغز کودک شیرخوار را برمی‌انگیزد تا همه یافته‌ها را ثبت کرده و به یاد سپارد. همچنین لذت بسیاری از کتاب‌خوانی برای شیرخوار پدید می‌آورد.

یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوپا (۲سال)

در این دوران رشد پرشتاب زبانی اتفاق می‌افتد. تا پایان این دوره گنجینه واژگان کودکان به ۹۰۰ واژه می‌رسد. در این دوران می‌توانید فرصت‌هایی را برای یادآوری دانسته‌های کودک به وجود آورید تا حافظه کوتاه‌مدت او تقویت شود. کودکان نوپایی که از دوران نوزادی کتاب‌خوانی داشته‌اند می‌توانند در شانزده ماهگی

نیم‌ساعت تا ۴۵ دقیقه بنشینند و به کتابی که برایشان می‌خوانید گوش دهند. آن‌ها هنگام گوش دادن به کتاب به تصاویر کتاب اشاره می‌کنند، دست می‌زنند، صدای حیوانات را در می‌آورند و به‌طور کلی هر کنشی که شخصیت‌های کتاب انجام می‌دهند، آنان تقلید می‌کنند.

کودکان نوپا دنیا را با چشیدن، بالا رفتن و لمس کردن چیزها کشف می‌کنند. به همین دلیل است که در جلسه کتاب‌خوانی تحرک و سروصدا دارند. مثلاً وقتی شخصیت در کتاب بالا و پایین می‌پرد، کودک هم این کار را می‌کند. به‌طور کلی کودک نوپا هر آنچه را که در کتاب اتفاق می‌افتد تقلید می‌کند.

مواد خواندنی

انواع ترانه‌ها: در این دوران کودک با صدا بازی می‌کند و هجاها را بارها تکرار می‌کند؛ بنابراین خواندن شعرهای کودکان و ترانه -بازی‌هایی که تکرار و ریتم در آن وجود دارد برایش بسیار لذت‌بخش است.

داستان‌های منظوم: در این دوران خواندن داستان‌های ساده منظوم به رشد زبانی کودک یاری می‌رساند و ریتم و آهنگ آن برای او لذت‌بخش است. برای نمونه؛ در مجموعه داستان‌های منظوم **غاز و اردک** (نام جلدها: درخت ما عروس شده/ غازغازی جون پس چی می‌خواد؟...) نویسنده و تصویرگر: تد هیلز، ترجمه به شعر: افسانه شعبانزاد، تصویرگر: نیلوفر وجدانی، ناشر: گیس، غاز و اردک کوچک مفاهیم مختلفی مانند غم، شادی، تنبلی، مهربانی را در قالب بازی و سرگرمی ارائه می‌کنند.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: در این دوران لذت کشف نام کنش‌ها، اشیاء و محیط پیرامونی... آغاز می‌شود. از این رو خواندن کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز که به مفاهیمی چون کنش‌های آشنای کودک مانند غذا خوردن، خوابیدن، ماشین‌سواری کردن، بازی کردن و اشیاء محیط پیرامونی او و حتی اندام‌های آشنای بدن می‌پردازد، در رشد کودک بسیار تاثیرگذار است. همچنین کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز که به طبقه‌بندی اشیاء می‌پردازد برای این گروه سنی بسیار مناسب است.

قصه‌گویی و داستان‌خوانی: قصه‌گویی و داستان‌خوانی با توصیف شخصیت‌های داستانی و کنش‌های آن‌ها را می‌توانید از این دوران شروع کنید. برای نمونه؛ می‌توان از مجموعه کتاب‌های تصویری **ماکس**^۱ نام برد. ماکس کودکی نوپاست که توپ، پستانک و ماشین خود را دوست دارد و دلش نمی‌خواهد به دوستانش قرض بدهد، به همین دلیل ماجراهای کتاب به دعوا و بدخلقی می‌کشد، اما در سرانجام داستان‌ها راه‌حلی پیدا می‌شود.

نمونه دیگر **بوسه‌هایی برای بابا**، نویسنده: فرنسس واتس، تصویرگر: دیوید لگ، مترجم: مینا پورشعبانی، ناشر: مبتکران است. وقت خوابیدن بچه خرس است و او، مثل خیلی از بچه‌های زیر سه تا چهار سال، موقع خوابیدن، بداخلاق می‌کند و بهانه می‌گیرد. راهی که باباخرسی در برابر بهانه‌های بچه خرس انتخاب می‌کند، نوعی بازی است. او از بچه خرسی یک بوس گنده می‌خواهد و بازی‌ای را شروع می‌کند که بچه خرسی قبل از خواب او را ببوسد و بخوابد!

ساخت کتاب‌های پارچه‌ای، مقوایی و پلاستیکی: از آنجایی

۱. بازر و لیندگرن. پستانک ماکس. مترجم فروغ جمالی. تهران: انتشارات صدا، ۱۳۸۳.

که برای این گروه سنی مانند گروه سنی از تولد تا یک سالگی کتاب به اندازه کافی در بازار وجود ندارد، مربیان می‌توانند با کمک مادران کتاب‌های پارچه‌ای، مقوایی و پلاستیکی با موضوع‌های مناسب با رشد کودک درست کنند:

نمونه کتاب دست‌ساز ۱: ساخت کتاب تصویری مفهوم‌آموز با موضوع وسایل آشنا برای کودک نوپا مانند لیوان، شانه، بشقاب، قاشق و... . برای ساخت این کتاب می‌توانید از پارچه یا مقوا استفاده کنید. تعدادی پارچه سفید ۲۰ در ۲۰ به عنوان صفحات کتاب تهیه کنید. تصاویر وسایل آشنا برای کودک را روی آن‌ها تکه‌دوزی کنید. تصاویر مورد نظر را می‌توانید از نقش پارچه‌های دیگر برش بزنید، یا اینکه خودتان از پارچه‌های گوناگون برش زده و به هم وصل کنید.

شما حتی می‌توانید وسایل آشنا برای کودک را به صورت دست‌ساز درست کنید و سپس آن‌ها را روی مقوای ۲۰ در ۲۰ بچسبانید و در پایان مقواها را به هم وصل کنید. بدین سان کتابی حجمی و لمسی خواهید داشت که برای کودکان گروه شما بسیار شگفت‌انگیز و جذاب است.

نمونه کتاب دست‌ساز ۲: ساخت کتاب تصویری مفهوم‌آموز با موضوع رنگ‌های نزدیک به هم. مربی با کمک مادران می‌تواند با مقوای رنگی کتاب رنگ درست کند. این کتاب مانند کتابی است که در دوران از تولد تا یک سالگی دستورالعمل ساخت آن آمده است. فقط در این کتاب در هر صفحه به جای رنگ‌های متضاد از رنگ‌های نزدیک به هم استفاده می‌شود؛ مثلاً آبی پررنگ و آبی کم‌رنگ در یک صفحه. در این کتاب کودکان با رنگ‌های روشن و تیره آشنا می‌شوند.

نمونه کتاب دست‌ساز ۳: برای تقویت حس لامسه کودک نوپا می‌توانید کتابی تهیه کنید که هر صفحه آن از یک بافت مثلاً زبر، نرم، لیز، و... درست شده است.

نمونه کتاب دست‌ساز ۴: می‌توانید کتابی درست کنید که در هر صفحه آن یک شیء مثلاً دکمه، کاموهای رنگی، طناب، پر، پنبه، و... چسبانده شده باشد.

فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی

بخشی از فعالیت‌های تعریف شده در یک روز کتاب‌خوانی با کودکان شیرخوار؛ **ورق‌زدن کتاب و بهره‌گیری از حواس پنجگانه** برای کودکان دو سال ادامه خواهد یافت. فعالیت‌های اختصاص یافته به گروه سنی دو سال از این قرار است:

کتاب‌خوانی همراه با عروسک نمایشی: همراه با کتاب‌خوانی می‌توان از یک عروسک نمایشی استفاده کرد. در این صورت مربی به گونه‌ای عروسک را به نمایش وامی‌دارد که همه توجه کودکان به جای توجه به مربی به عروسک نمایش در دست مربی جلب شود.

حفظ کردن شعر: این کودکان توانایی حفظ کردن شعر را دارند و از اینکه شعر بخوانند لذت می‌برند. مربی می‌تواند یکی از فعالیت‌های برنامه‌های روز کتاب‌خوانی را به شعرخوانی تک تک کودکان گروه اختصاص دهد.

نام‌گذاری اشیاء و موجودات در کتاب: این کودکان بسیار علاقه‌مندند که برای اشیاء و موجودات در کتاب اسمی بگذارند. بنابراین مربی می‌تواند در فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی از هر کودک نامی که بر اشیاء و موجودات در کتاب گذاشته است بپرسد.

مثلا کودک با دیدن تصویر نوزاد در کتاب، می‌گوید: «نی‌نی، نی‌نی» و از تکرار این واژه خسته نمی‌شود.

بازی؛ دسته‌بندی اشیاء: برای کودکان امکان دسته‌بندی اشیاء کلاستان را از نظر رنگ، شکل، اندازه و کارکرد فراهم آورید. برای نمونه می‌توانید از کودکی بخواهید اشیاء را در کلاس نشان دهد که رنگشان قرمز باشد.

فعالیت هنری؛ مجسمه‌سازی: با توجه به علاقه کودکان دو ساله به خمیربازی فعالیت پس از کتاب‌خوانی این کودکان می‌تواند خمیربازی باشد. این کودک می‌تواند خمیرها را لوله و پهن کند و به اشکال مختلف در بیاورد.

فعالیت هنری؛ نقاشی: کودک در این دوران توانایی نقطه‌گذاری و پس از چندی خط‌خطی کردن را دارد. بنابراین یکی از فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی می‌تواند خط‌خطی کردن باشد. از یک سالگی نقاشی کودک فقط یک نوع نقطه‌گذاری و اثرگذاری ساده شامل لکه‌های رنگ و خط‌های بسیار کوتاه و ساده است و در پایان یک سالگی به خط تبدیل می‌شود. می‌توانید به کودک کاغذ در اندازه‌های مختلف بدهید و از او بخواهید با ابزارهای مختلف نقاشی کند. نقاشی‌های کودکان را به دیوار کلاستان نصب کنید و آنان را تشویق کنید. جالب است بدانیم که همین نقطه‌گذاری و خط‌خطی زمینه‌ساز نقاشی‌های کودک در سال‌های بعدی است. ابزار نقاشی برای این گروه سنی مداد شمعی و ماژیک نوک‌پهن است.

فعالیت هنری؛ برش کاغذ با دست یا قیچی سرگرد: کودک در این دوران توانایی برش کاغذ با دست را دارد. بنابراین یکی از فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی می‌تواند برش کاغذ با دست

با توجه به شخصیت‌ها و فضای داستانی باشد. در پایان هر جلسه نمایشگاهی موقت از کاغذهای برش خورده کودکان بگذارید و هر کودک کار خودش را برای دیگران توضیح دهد. کودکان می‌توانند کاغذهای برش خورده را روی مقوا بچسبانند. برای کودکان دو ساله یکی از کارهای جذاب برش کاغذ با دست و قیچی (سرگرد) و چسباندن آن روی مقوا است.

بازی‌های سنتی: یکی از فعالیت‌های محبوب همه کودکان در گروه‌های سنی متفاوت بازی است. به همین دلیل مریمان می‌توانند پس از کتاب‌خوانی بازی‌هایی مانند قایم‌باشک، کلاغ‌پر، عمو زنجیرباف و همچنین ترانه - بازی‌های آمده در بخش کودکان شیرخوار را به صورت گروهی اجرا کنند.

یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوباوه (۳ سال)

در این دوران گنجینه واژگان کودک تا ۱۵۰۰ واژه افزایش یافته است. کودکان از زبان آوایی و همراه با ضرباهنگ در زبان لذت می‌برند. کودکان در این سن تلاش می‌کند تا با محیط اطراف خود بیشتر آشنا شوند. با تهیه و ساخت کتاب‌هایی با موضوع انواع گل‌ها، انواع پرنده‌ها، انواع درخت‌ها، وسایل نقلیه، حیوانات و بچه‌های آن‌ها... می‌توانید به کودکان در کشف دنیای پیرامونی یاری رسانید. کودکان در این سن به خوبی می‌توانند ماجراهای یک داستان را دنبال کنند و داستان‌های تصویری را بسیار دوست دارند.

مواد خواندنی

قصه‌های پریان: در این دوران خواندن یا قصه‌گویی، قصه‌های

پریان؛ مانند سیندرلا، ماه‌پیشونی، سفید برفی و... با هدف ساماندهی ذهنی کودکان آغاز می‌شود و تا پایان دوران دبستان ادامه دارد.

داستان‌های واقع‌گرا و فانتزی تصویری: این داستان‌ها

با هدف فعال کردن نقش‌بازی در زندگی کودکان برای آنان خوانده می‌شود. در داستان‌های واقع‌گرا و فانتزی تصویری کودک نقش‌های گوناگون در زندگی را تجربه می‌کند. نظریه‌پردازان رشد کودک، بر این باورند که نقش‌بازی سبب تکامل اجتماعی، تقویت توانایی‌های مشکل‌گشایی و ایجاد خلاقیت می‌شود. یکی از ابزارهای فعال کردن نقش‌بازی در کودکان ادبیات داستانی است. نقش‌بازی به کودکان کمک می‌کند تا جهان پیرامون خود را درک کنند و به شیوه‌های گوناگون به حل مشکلات همگانی دست پیدا کنند. کودکان از فعالیت‌های نقش‌بازی با توجه به نیازهای دوران رشدشان بهره می‌گیرند. در این دوران تجربه‌هایی درباره زندگی خانوادگی برای کودکان مناسب است. کتاب‌هایی با موضوع خانواده برای تشویق کودکان به کنش و واکنش متقابل نقش‌بازی بین اعضای گوناگون یک خانواده بسیار موثر است. برای نمونه می‌توان از **مجموعه مانیا** (نام جلدها: روزی که مانیا پادشاه شد/ روزی که مانیا گم شد/ روزی که مانیا ملکه‌ی مورچه‌ها شد/ روزی که مانیا دکتر شد/ روزی که مانیا مهربان شد/ روزی که مانیا نقاش شد)، نویسنده: عذرا جوزدانی، تصویرگر: سحر حقیگو، ناشر: نشرچکه نام برد. مانیا دختر بچه‌ای است که، هر روز در نقشی، داستانی می‌آفریند که در آن، با نگاه کودکان، دنیای اطراف را به هم‌سن‌وسالانش می‌شناساند و آنان را با تخیل خود همراه می‌کند. در هر کتاب، مانیا در موقعیتی قرار می‌گیرد که برای کودکان این سن‌وسال آشناست و در زندگی روزمره با آن روبه‌رو هستند.

شعرهای ساده: ریتم شعر، هماهنگ با زندگی کودک است. کودکان از سه سالگی از بازی با آوای واژه‌ها لذت می‌برند. کودکان سه ساله شعری را دوست دارند که هیجان و شادی داشته باشد.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: کتاب‌هایی تصویری مفهوم‌آموز مفاهیمی مانند رنگ، حیوانات، گیاهان، اشیاء و... بزرگ، کوچک، بلند و کوتاه، سبک و سنگین و... را بیان کند. در واقع با انتخاب کتاب‌هایی که یک موضوع مثلاً انواع گل و انواع حیوانات خانگی، انواع ماهی‌ها، شهرهای مختلف، و... را بیان می‌کنند مفاهیم دسته‌بندی و طبقه‌بندی را هم به کودک نشان داده می‌شود. نمونه؛ کتاب **تو لک‌لکی یا دارکوب**، نویسنده و تصویرگر: علی خدایی، ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای کودکان بخوانید. در این کتاب کودک در عین آشنایی با حیوانات کودکان بازی هم می‌کند و حس زیبایی‌شناسی او تقویت می‌شود. کتاب **تو لک‌لکی یا دارکوب** برای کودکان تا پایان دوره آمادگی هم مناسب است.

در این دوران مربیان با کمک مادران می‌توانند ده‌ها کتاب مقوایی و پارچه‌ای مانند کتابی با تصویرهای مختلف از چهره یک انسان در حالت‌های احساسی مختلف، کتابی با تصویرهای انسان در گروه‌های سنی مختلف، کتابی با تصاویر شهرهای مختلف، کتابی با تصاویر انسان در شغل‌های مختلف و... بسازند.

فعالیت‌های پس از کتاب‌خوانی

بخشی از فعالیت‌های تعریف شده در یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوپا (دو سال)؛ **حفظ کردن شعر، مجسمه‌سازی با خمیر و گل‌رس، اجرای بازی‌های سنتی در پایان برنامه کتاب‌خوانی** برای کودکان سه سال ادامه خواهد یافت. فعالیت‌های

اختصاص یافته به گروه سنی سه سال از این قرارست:

تشویق کودکان به صحبت درباره کتاب و تصاویر آن:

در این دوران گفت‌وگو درباره کتاب جایگاه خاص دارد. در طول بحث و گفت‌وگو اجازه دهید کودکان درباره کتاب صحبت کنند. برای تشویق کودکان می‌توانید پرسش‌هایی با توجه به موضوع کتاب اما بدون سمت‌وسو و جهت طرح کنید. تا جایی که امکان دارد، پرسش‌هایی طرح کنید که پاسخ‌های بسیاری داشته‌باشند و جواب‌هایی بیش از بله یا خیر بدهند.

فعالیت پس از خواندن قصه‌ی پریان: می‌توانید با توجه به

قصه مانند شنل قرمزی از قبل شکل‌های هندسی به عنوان نمادی از شخصیت‌های قصه برش زده و پس از پایان قصه به کودکان بدهید تا صحنه‌ای از قصه را که دوست دارند بسازند. نمونه؛ برای قصه شنل قرمزی می‌توانید با کاغذهای رنگی دایره‌های سیاه نماد گرگ، قرمز نماد شنل قرمزی، سبز نماد جنگل، قهوه‌ای روشن نماد جنگلبان، نارنجی نماد مادر شنل قرمزی و آبی نماد مادر بزرگ را از قبل برش بزنید.

خواندن شعر گروهی: برای فعالیت جلسه شعرخوانی

می‌توانید شعری را همراه با ضرب‌آهنگ یا دست زدن به صورت گروهی بخوانید. همچنین کودکان می‌توانند فعالیت‌هایی مانند حرکت با شعر را تجربه کنند.

بازی؛ دسته‌بندی اشیاء: برای فعالیت پس از خواندن

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز که دسته‌بندی مفاهیم را نشان می‌دهد. می‌توانید با مقواهای رنگی، شکل‌های مختلف مانند

دایره، مثلث و مستطیل و مربع، پنج ضلعی، قلب، ستاره، ماهی در اندازه‌های مختلف در تعداد مختلف از هر شکل برش بزنید. پس از خواندن کتاب تصویری مفهوم آموز یکی از فعالیت‌ها می‌تواند بازی با این شکل‌ها باشد. شکل‌های مختلف را میان کودکان تقسیم کنید. هر کودک شکل‌ها را مقابل خود بچیند. یک دسته کامل از شکل‌ها را برای خودتان نگه دارید. اکنون همه چیز آماده بازی است. از دسته شکل‌های خودتان مثلاً یک دایره بیرون بکشید و بالا گرفته و از کودکان بخواهید هر کس در مجموعه خود جست‌وجو کند اگر مثل شکل در دست شما دارد، بالا بگیرد. در این مرحله کودکان به شکل‌هایی که در مقابلشان هست نگاه می‌کنند و اگر مثل شکل شما داشته باشند بالا می‌آورند. به همین ترتیب... هر بار که درخواست شما را انجام می‌دهند. آن‌ها را هدایت کنید که که قرمزها کنار هم و آبی‌ها کنار هم و... بگذارند. در این بازی علاوه بر اینکه کودکان با مفاهیمی چون رنگ و شکل و... آشنا می‌شوند. با گذاشتن آن‌ها اشکال مختلف در یک دسته مشترک، مفهوم دسته‌بندی را تجربه می‌کنند.

بازی؛ جورچین: پس از خواندن کتاب‌های تصویری می‌توانید از کودکان بخواهید بخشی از یک تصویر را که با تصویر دیگر همخوانی دارد، پیدا کنند. در ادامه می‌توانید از جورچین‌های تصویری ساده استفاده کنید. حتی می‌توانید عکس هر کودک را با چند برش ساده به جورچینی تبدیل کنید تا خودش آن را بچیند. در این دوران کودکان چگونگی روابط بین اشیاء را درک می‌کنند؛ بنابراین به خوبی می‌توانند با جورچین بازی کنند.

فعالیت هنری؛ نمایش خلاق: نمایش خلاق یکی از فعالیت‌های جذاب پس از خواندن داستان‌های واقع‌گرا و فانتزی

است. پس از خواندن داستان کودکان می‌توانند با هدایت مربی دریافتشان از داستان را به اجرا درآورند. به هیچ وجه کودکان را وادار به حفظ کردن بخش‌هایی از داستان برای نمایش خلاق نکنیم.

فعالیت هنری؛ نقاشی: پس از خواندن داستان از کودکان بخواهید نقاشی کنند. کودکان این دوره سنی می‌توانند خط‌خطی‌های زاویه‌دار بکنند و خطوط را کنترل کند. کودک به تدریج یاد می‌گیرد شکل‌های جدا از هم را بکشد، شکل‌های گرد، کشیده و ساده از ویژگی‌های نقاشی اوست. در پایان سه سالگی، کودک بر نقاشی خود نام می‌گذارد. یعنی هر گردی برای خود نامی دارد و حتی ممکن است کودک برای نقاشی‌اش قصه‌ای هم بگوید. از کودک بخواهید قصه نقاشی خودش را برایتان تعریف کند. یادتان نرود که باید نقاشی کودک را تایید کنید و قصه او را در پشت نقاشی‌اش یادداشت کنید.

فعالیت هنری، چاپ: می‌توانید شخصیت‌های کتاب را به صورت مهرهای چاپی مثلا روی سیب‌زمینی در آورید. پس از خواندن کتاب، مهرها را به کودکان داده و از آنان بخواهید؛ نقش حک شده روی مهر را در رنگ فرو برده و سپس آن‌ها را روی کاغذ چاپ کنند. کودک با دیدن نقش مهر روی کاغذ بسیار خرسند و تشویق به نقاشی می‌شود.

فعالیت هنری؛ کاردستی: پس از خواندن داستان از کودکان بخواهید کاردستی درست کنند. برای کاردستی می‌توانید از کودکان بخواهید با برش کاغذ با دست و قیچی که فعالیت مورد علاقه کودک این گروه سنی است تصورشان از شخصیت‌ها و فضای

داستانی را بسازند و روی مقوا بچسبانند. کودکان بیشتر کاغذهای برش‌زده را روی هم می‌چسبانند. شکل آن‌ها مهم نیست، مهم تصور آن‌هاست که بسیار گسترده‌تر از مهارت‌های دست اوست. همچنین می‌توانید پس از خواندن کتاب از کودکان بخواهید با توجه به موضوع و شخصیت‌های کتاب خوانده شده تصاویری را از روزنامه و مجله‌های متنوعی که در اختیارشان قرار می‌دهید در آورند و با هم به صورت گروهی تابلویی درست کنید.

فعالیت هنری؛ کلاژ: پس از خواندن داستان از کودکان بخواهید تابلویی از یکی از صحنه‌های کتاب که دوست دارند با روش کلاژ از مواد دورریختنی مانند پارچه، کاموا، کاغذ، بطرهای پلاستیکی شیر، و... درست کنند.

مسابقه کتاب‌خوانی در مهد کودک: این مسابقه را برای کودکان از سه سالگی تا آخر دوران پیش‌دبستان می‌توانید اجرا کنید. در این مسابقه هر کودکی که در هفته حداقل پنج روز و حداقل روزی بیست دقیقه برای مدت شش‌ماه کتاب بخواند جایزه می‌گیرد. در این مسابقه هر کودک فقط با خودش مقایسه می‌شود. هر کودک یک دفتر کتاب‌خوانی دارد که هر روز شناسنامه کتاب‌هایی که می‌خواند و ساعت کتاب‌خوانی و تاریخ روز را مادرش در آن یادداشت می‌کند. در صورتی که کودک تمایل داشته باشد برای کتاب خوانده‌شده نقاشی می‌کند یا اینکه نظرش را در باره کتاب می‌گوید و مادرش در دفتر می‌نویسد. از مادران بخواهید در کلام کودک هیچ‌گونه ویرایشی انجام ندهند. مری هر هفته دفتر کتاب‌خوانی کودک را ملاحظه و امضاء می‌کند. مراسم جایزه دادن دوبار در سال؛ ابتدای مهرماه (جشن استقبال از مهر) و در اسفندماه (در جشن استقبال از بهار و عید نوروز) برگزار می‌شود.

یک روز کتاب‌خوانی با کودکان نوباوه (۴ سال)

در دوران چهار سالگی زبان انتزاعی‌تر می‌شود. کودکان با استفاده از دستور زبان، جمله‌ها را درست ادا می‌کنند. گنجینه واژگان آن‌ها نزدیک به ۲۵۰۰ واژه است. کودک چهار ساله مفهوم حرف‌های اضافه و همچنین داخل و خارج و جلو و عقب را درک می‌کند. در این دوران کودک از پرسشگری لذت می‌برد. برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان چهار ساله علاوه بر برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان سه ساله از این قرار است:

مواد خواندنی

کتاب‌های غیرداستان مصور و تصویری: این کتاب‌ها

پاسخ‌گوی پرسش‌های تمام نشدنی این گروه سنی است.

قصه‌های کهن: در این دوران قصه‌های کهن از جمله

افسانه‌های پریان طولانی‌تر نسبت به دوره قبل را می‌توانید برای کودکان بخوانید و آن‌ها نمایش خلاق آن را اجرا کنند.

داستان واقع‌گرا تصویری: در این دوران کودکان علاوه

بر داستان‌های خانوادگی، به داستان‌هایی با موضوع‌های دنیای پیرامونی با پیچیدگی‌های اندک علاقه‌مندند. مثلاً با داستان‌های تصویری واقع‌گرا درباره پزشکان و دندان‌پزشکان، همسایگان و دیگر

یاری‌رسانان، کودکان را به شناختن نقش بزرگسالانی که با آن‌ها ارتباط دارند، می‌توان تشویق کرد. یک چنین نقش‌بازی می‌تواند ترس کودکان را پیش از رویارویی آن‌ها با وضعیتی واقعی از بین ببرد. برای نمونه می‌توانید کتاب **دنیای شما چه رنگی است؟** نویسنده و تصویرگر: باب گیل مترجم: مهرک میراب‌زاده ناشر: کتاب خروس (نظر) را با توجه به کاربرد آن آشنایی با مشاغل گوناگون، آشنایی با رنگ‌ها انتخاب کنید.

داستان فانتزی تصویری: کودکان به داستان‌هایی با شخصیت‌های حیوانی علاقه خاص دارند. برای نمونه می‌توانید کتاب **دوست من جیم**، نویسنده و تصویرگر: کیتی کروسر، مترجم: شهلا افتخاری، ناشر: پیک ادبیات را انتخاب کنید. در این داستان یک سار به نام جک است، یک‌باره شروع به سفر می‌کند تا به دریای آبی برسد. اولین جایی که او باید از آن عبور کند تا به دریای پشت تپه‌ها برسد، جنگل است. او دوستی پیدا می‌کند و این آغاز تجربه‌های متفاوت او برای کشف دنیایی جدید است. آن‌ها از روی دریا با هم پرواز می‌کنند تا به خانه جیم برسند: پیش مرغان دریایی؛ جایی که دیگر خبری از رنگ سیاه نیست، همه پرها و بال‌ها سفید است، و همه با او متفاوت رفتار می‌کنند. اما او با بقیه مرغان دریایی سفید فرق دارد و این تفاوت باعث طردش می‌شود. از طرفی او دوستی دارد که می‌خواهد کنارش بماند و مثل تمام دوستی‌ها، بهایی هم می‌پردازد.

داستان‌های مناسبتی: داستان‌هایی با موضوع شب یلدا، عید نوروز و عید فطر برای کودکان بخوانید. خواندن داستان‌های مناسبتی همراه با فعالیت‌های مرتبط با مراسم این مناسبت‌ها برای کودکان بسیار هیجان‌انگیز است.

شعرهای ساده: شعر هماهنگ با ریتم زندگی کودک است و به همین دلیل در رشد زبانی او تاثیر بسیاری دارد. کودکان چهار ساله شعری را دوست دارند که نه تنها ریتم، هیجان و شادی داشته باشد بلکه موضوعی جالب و شگفت‌انگیز را طرح کند.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: در این دوران علاوه بر کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز دوره سه سالگی لازم است کتاب‌هایی تصویری مفهوم‌آموز با مفاهیمی مانند داخل، خارج، زیر، رو، بالا، پایین، عقب، جلو و... برای کودک بخوانید. همچنین در این دوران مانند دوران سه سالگی به مفاهیم دسته‌بندی هم بپردازید.

فعالیت‌های پیش و پس از کتاب‌خوانی

بخشی از فعالیت‌های گفته شده در برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان سه سال؛ **تشویق کودکان به صحبت درباره کتاب و تصاویر آن، فعالیت پس از خواندن قصه پریان** (ساخت صحنه‌های قصه با استفاده از اشکال هندسی که نماد یکی از شخصیت‌های قصه هستند)، **دسته‌بندی اشیاء در بازی** و **جورچین** برای کودکان چهار سال به شکل پیچیده‌تری ادامه خواهد یافت. فعالیت‌های اختصاص یافته به کودکان چهار سال از این قرار است:

مشاهده تصویر جلد و پیش‌بینی موضوع کتاب: کودکان را به مشاهده تصویر جلد کتاب و توجه به عنوان دعوت کنید و پس از آن از آنان بخواهید حدس بزنند داستان کتاب چیست؟ حتی ممکن است کودک یا کودکانی در گروه کتاب‌خوانی دوست داشته باشند داستانی برای تصاویر کتاب برای مربی تعریف کنند.

قطع داستان و پرسش از کودکان: مربی می‌تواند هنگام کتاب‌خوانی خواندن داستان را قطع کند و از کودکان بپرسد به نظر شما دنباله داستان چه خواهد شد؟ نظر کودکان فقط شنیده شود و پس از آن خواندن داستان ادامه داده شود. لازم به یادآوری است از این فعالیت همیشه استفاده نکنید چرا که قطع خواندن کتاب در لذت خواندن اختلال ایجاد می‌کند.

تقویت ویژگی پرسشگری کودک: به کودکان اجازه دهید درباره کتاب پرسش کنند و همچنین به آنان اجازه دهید که به پرسش‌های یکدیگر پاسخ دهند.

دسته‌جمعی خواندن شعر: کودکان می‌توانند فعالیت‌هایی مانند حرکت با شعر، اجرای نمایش شعر، تمرین سخن گفتن جمعی، درآمیختن شعر و موسیقی، درآمیختن شعر و هنر را تجربه کنند.

سرودن شعر: در جلسه شعرخوانی یکی از فعالیت‌ها می‌تواند سرودن شعر توسط کودکان باشد. شما می‌تواند با استفاده از ترانه - بازی‌های موجود در ادبیات شفاهی مانند **دویدم دویدم دو تا خاتونو دیدم...** از کودکان بخواهد شعرهای جدیدی بر اساس این ریتم بسازند. مثلا **دویدم دویدم به آسمان رسیدم دو تا ستاره دیدم... دویدم دویدم به جنگلی رسیدم دو تا پرنده دیدم** و... با ادامه دادن این روش، کودکان با استفاده از توانایی‌هایشان خواهند دانست که چگونه شعر بگویند. مربی می‌تواند با مراجعه به دو کتاب افسانه شعبان‌نژاد؛ به نام‌های **هاجستم و واجستم** و کتاب **ماه‌تی‌تی کلاه‌تی‌تی**، ناشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان این روش را تجربه کند. افسانه شعبان‌نژاد با استفاده

از دو ترانه عامیانه در این دو کتاب شعرهای بسیاری سروده است. شعرهایی را که کودکان به صورت فردی و گروهی می‌سرایند، یادداشت کنید و برایشان بخوانید. کودکان از شنیدن شعری که سروده‌اند نه تنها بسیار خوشحال می‌شوند بلکه در رشد این مهارت سرودن شعر بسیار موثر است.

داستان‌گویی: مربی می‌تواند کودکان را به داستان‌گویی تشویق کند. برای نمونه پس از خواندن داستان **زاغ و روباه** از کودکان بخواهید داستان زاغ را که پنی‌رش را از دست داده ادامه دهند. لازم است مربی داستان هر کودک را یادداشت کند و کودک برای داستان‌ش تصویرسازی کند.

کتاب‌سازی: در این دوره کودکان با آموزش می‌توانند کتاب بسازند. چند برگ کاغذ را برش دهید و به صورت کتابی به هم بدوزید یا منگنه کنید و در اختیار کودکان گروه قرار دهید. تا آن‌ها کتاب‌هایی تحت عنوان **کتاب من**، **کتاب میوه‌ها**، **کتاب حیوانات خانگی**، **کتاب حیوانات اهلی**، **کتاب حیوانات وحشی**، **کتاب گل‌ها**، **کتاب حبوبات**، **کتاب درختان**، یا کتابی با عنوان **وسایل خانه ما** بسازند. کودک می‌تواند تصاویر کتابش را نقاشی کند، یا با استفاده از روش کلاژ درست کند. همچنین او می‌تواند تصاویر کتابش را از روزنامه‌ها و مجله‌ها پیدا کند و در صفحات کتاب بچسباند. او می‌تواند برای تصاویر کتابش از کاردستی استفاده کند. به کودک فرصت کافی برای درست کردن کتابش را بدهید. حتی می‌توانید به کودک اجازه دهید کتابش را در خانه به کمک پدر و مادر تکمیل کند. اگر کودک برای کتابش داستانی ساخت یا شعری سرود، می‌توانید آن‌ها را کنار تصاویر مربوطه یادداشت کنید. فراموش نکنید که روی جلد کتاب نام

کودک به عنوان نویسنده و تصویرگر نوشته شود.

فعالیت‌های هنری؛ نقاشی، کاردستی، نمایش خلاق و

پانتومیم: کودکان می‌توانند پس از شنیدن داستان، صحنه‌هایی از آن داستان را نقاشی کنند، صحنه‌هایی از آن داستان را کاردستی کنند و آن را به صورت نمایش خلاق اجرا کنند. همچنین کودکان می‌توانند پس از شنیدن داستان به انتخاب خود یک صحنه داستان را به صورت **پانتومیم** اجرا کنند و دیگر کودکان حدس بزنند کدام قسمت داستان است. برای نمونه با خواندن کتاب **یک جنگل و چند حیوان**، نویسنده: نورا حق پرست، تصویرگر: ندا عظیمی، ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کودکان به دنیایی بدون جنگ و سرشار از آرامش دعوت می‌شوند و اینکه زمین برای همه است. همچنین کودک در قالب بازی با اعداد آشنا می‌شود. در پایان این داستان کودکان می‌توانند پانتومیم یک جنگل را اجرا کنند. هر کودک می‌تواند با حرکات مناسب به دیگر کودکان نشان دهد که کدام حیوانات است؟ آیا گرسنه است؟ در ادامه کودکان می‌توانند تابلویی **کلاژ** از فضای داستان جنگلی با حیوانات وحشی خلق کنند.

نقاشی کودک در این دوران به آرامی شکل خاصی به خود می‌گیرد. به سخنی دیگر، او سعی می‌کند نقاشی خود را با واقعیت و نمونه‌های اصلی شبیه کند. کودک چهار ساله علاوه بر مداد شمعی و ماژیک می‌تواند با مداد رنگی، زغال و گواش نقاشی کنند.

ماسک‌سازی بر اساس شخصیت‌های داستانی: یکی از

فعالیت‌های جذاب این گروه سنی پس از کتابخوانی می‌تواند ساخت ماسک با کاغذ یا مقوا و مداد شمعی یا مداد رنگی باشد.

کودک می‌تواند ماسکی از شخصیت داستانی که دوست دارد، بسازد. برای ساخت ماسک شخصیت داستان، کودکان می‌توانند دریافت خود از شخصیت داستانی را روی کاغذ یا مقوا نقاشی کنند. پس از آن با قیچی ماسک شخصیت را از کاغذ جدا کرده و جای چشم‌ها را سوراخ کنند و با وصل کش در جای دو گوش از آن استفاده کنند. پس از آماده شدن ماسک شخصیت‌های داستان کودکان با گذاشتن ماسک بر صورتشان می‌توانند نمایشی خلاق از داستان را اجرا کنند.

مربی برای تشویق کودکان به ساخت ماسک می‌تواند گاهی از صورت شخصیت داستان به اندازه صورت کودک، کپی بگیرد. پس از خواندن کتاب کپی‌ها را به کودکان داده تا با رنگ یا کاردستی روی آن‌ها ماسک را آماده کنند.

آموزش مادران: مربی می‌تواند به مادران روش سرودن شعر و داستان‌گویی و کتاب‌سازی را آموزش دهد. همچنین به مادران گفته شود که کودکان هنگام بازی با خودشان حرف می‌زنند و در واقع شعر و داستان می‌سازند. مادران بدون اینکه به حریم کودک وارد شوند، شعر و داستان کودکان را یادداشت کنند و در زمان دیگری برای او بخوانند. کودکان این‌گونه تشویق به داستان‌ساختن و سرودن شعر می‌شوند.

یک روز کتاب‌خوانی با پیش دبستان ۱ (۵ سال)

در این دوران بیشتر کودکان از جمله‌های پیچیده استفاده می‌کنند. آنان از ضمیرهای درست و فعل‌های زمان‌های حال و گذشته استفاده می‌کنند. در این دوران کودکان گنجایش درک

نزدیک به ۶ هزار واژه دارند. کودکان پنج و شش ساله در یادگیری زبان بسیار مشتاق‌اند. آنان کلمات جدید را از هوا می‌قاچند و جذب می‌کنند. اگر به آنان فرصت دهید تا چیزی را که یاد گرفته‌اند به کار برند، پیشرفت شگفت‌آوری از خود نشان می‌دهند. کودکان پنج و شش ساله از تمرکز رو به رشدی برخوردارند، آنان دوست دارند حدود یک ساعت به کاری خاص بپردازند. البته اگر به آن کار علاقه ویژه داشته باشند. این به این معناست که می‌توان برای کودکان این گروه سنی داستان‌های طولانی‌تر و پیچیده‌تری خواند. بسیار جالب است که از این سن کودک می‌تواند در ساخت کتاب به شما کمک کند. اگر چه اعتماد به نفس در کودکان این گروه سنی رو به رشد است اما همچنان به گرمی و امنیت در پیوند با بزرگسالان سخت نیاز دارند. مربی می‌تواند با مصاحبت و پیوند نزدیک در هنگام کتابخوانی به این نیاز کودک پاسخ گوید.

مواد برای خواندنی

قصه‌های کهن: در این دوران علاوه بر خواندن قصه‌های پریان می‌توانید قصه‌های اسطوره‌ای و حماسی (شاهنامه‌خوانی) برای کودکان بخوانید.

داستان واقع‌گرا: کودکان این گروه سنی به داستان با موضوع‌هایی مانند خانه و محله علاقه بسیار دارند. برای نمونه؛ داستان چگونه می‌توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟، نویسنده و تصویرگر: باب گراهام، مترجم: بهمن رستم‌آبادی، ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای این گروه سنی بسیار جذاب است. در این داستان می‌خوانیم پرنده‌ای با خوردن به شیشه‌های بلندترین ساختمان شهر مجروح می‌شود و کسی،

جز یک پسر بچه مهربان، متوجه افتادن و مجروح شدن این کبوتر نمی‌شود. پسرک پرنده را به خانه می‌برد و مراقبت‌های اوست که باعث می‌شود پرنده دوباره بتواند پرواز کند. با این داستان حساسیت و توجه کودک به محیط پیرامونش برانگیخته می‌شود.

نمونه دیگر مجموعه کتاب‌های **آلفونس**^۱ است. **بری ستروم** از نویسندگان و تصویرگران برجسته ادبیات کودک سوئد است و مجموعه **آلفونس ابری** او، مرواریدهای روان‌شناختی کودکان لقب گرفته است. از مجموعه داستان‌های آلفونس ابری، داستان‌هایی مانند آلفونس دزده، آلفونس و میلا، ای آلفونس ابری ناقلا، آلفونس ابری آیا این یک هیولاست؟ و کجاست آن آلفونس همیشگی؟ به فارسی برگردانده شده است

داستان فانتزی: کودک در دنیای غیرواقعی داستان فانتزی به تجربه‌هایی دست پیدا می‌کند که در دنیای واقعی کاربرد دارند. برای نمونه؛ داستان‌های فانتزی مانند **آبی کوچولو و زرد کوچولو**، سفر کک‌ومک، مالِ من، یک تخم‌مرغ عجیب! و... نویسنده و تصویرگر: لئو لیونی مترجم: غلام‌رضا امامی، ناشر: مؤسسه نشر شهر (سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران). در این داستان‌های فانتزی کودک با مفاهیم همدردی، اتحاد و دوستی، هویت فردی، خانواده و... در کوتاه‌ترین متن و با همراهی تصاویر هنرمندانه آشنا می‌شوند. این مجموعه برای کودکان شش سال هم مناسب است.

شعرخوانی: کودکان در این گروه سنی علاقه به شعرهایی دارند که داستانی را روایت می‌کند.

کتاب‌های غیرداستان در انواع گوناگون: کودکان در این

۱. ستروم، گونیلا بری. آلفونس دزده! (و دیگر جلد‌ها). مترجم نسرین وکیلی. تهران: نشر صدا، ۱۳۸۳.

آثار در موضوع‌های گوناگون مانند دین، هنر، علوم، دانش‌اجتماعی شناخت به دست می‌آورند. برای نمونه مجموعه کتاب‌های دنیای دوست‌داشتنی من^۱ در گروه غیرداستان - دانش‌اجتماعی قرار می‌گیرد. در این مجموعه کودک با مفاهیم متنوع، پیچیده و عمیق انسانی، مثل عشق و دوست داشتن، صلح و دوستی، قبول تفاوت‌ها، و زمین و راه‌وروش مراقبت از آن، در زبانی کودکانه، ساده، و ملموس آشنا می‌شود. نویسنده تلاش کرده مفاهیم عالی و پیچیده را، از راه تصویر کردن انسان‌ها، اشیاء، و طبیعت پیرامون کودک، به مخاطب انتقال دهد. این مجموعه برای گروه سنی شش سال هم مناسب است.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: در این آثار کودک با مفاهیم اعداد و الفبا آشنا می‌شود.

فعالیت‌های همراه با کتاب‌خوانی

بخشی از فعالیت‌های گروه سنی سه و چهارسال **تشویق کودکان به صحبت درباره کتاب و تصاویر آن، فعالیت پس از خواندن قصه پریان** (ساخت صحنه‌های قصه با استفاده از اشکال هندسی که نماد یکی از شخصیت‌های قصه هستند)، **بازی؛ دسته‌بندی اشیاء، جورچین، مشاهده تصویر جلد و پیش‌بینی موضوع کتاب، قطع داستان و پرسش از کودکان، تقویت ویژگی پرسشگری کودک، سرودن شعر، داستان‌گویی، کتاب‌سازی و فعالیت‌های هنری** مانند نقاشی، کلاژ، کاردستی و ساختن ماسک و پانتومیم بر اساس داستان خوانده شده برای کودکان پنج سال به شکل پیچیده‌تری ادامه خواهد یافت. فعالیت‌های اختصاص

۱. دنیای دوست‌داشتنی من (نام جلدها: کتاب دوست دارم، کتاب احساس‌های خوب، کتاب مادر بزرگ‌ها، کتاب پدر بزرگ‌ها، خوبه که با دیگران فرق داری، ما برای هم ساخته شده‌ایم، کتاب صلح، کتاب زمین)، نویسنده و تصویرگر: تاد پار، مترجم: شقایق خوش‌نشین، ناشر: شهر قلم.

یافته به گروه سنی پنج سال از این قرارست:

آشنایی با نوشتن و خواندن: هنگام کتاب‌خوانی مربی

می‌تواند انگشتش را در عرض صفحات کتاب روی کلمات بلغزاند. کودکان به تدریج ارتباطی بین صدای کلمات و خطوط روی صفحه برقرار می‌کنند. بدین‌سان کودکان با نوشتن آشنا می‌شوند. برای تقویت مهارت خواندن و نوشتن کتاب **آواورزی با سی‌بی‌لک** و کتاب **الفباورزی با کاکاکلاغه**، پژوهش و نوشته: محمدهادی محمدی، تصویرگر و گرافیسیت: حدیثه قربان، ناشر: شرکت نشر چیستا به شما پیشنهاد می‌شود. در این دو بسته کتاب، کودک با شنیدن ماجراهای گربه‌ای به نام **سی‌بی‌لک** در آواورزی و **کاکاکلاغه** در الفباورزی و دیدن تصاویر تخیلی، که با داستانک‌ها پیوند دارند و بازی‌ها و کارورزی‌هایی که در ادامه هر داستانک آمده است، لذت می‌برد و همزمان آموزش زبان می‌بیند بی‌آنکه خودش متوجه شود.

گفت‌وگو درباره داستان: در این دوران می‌توانید گفت‌وگو

درباره شخصیت‌های داستانی و کنش‌های آن‌ها را آغاز کنید. کودکان را به اظهارنظر درباره کنش‌های شخصیت‌های داستان تشویق کنید. و البته نظریات آن‌ها را به هیچ‌وجه ارزش‌گذاری نکنید. بگذارید کودکان در فضایی بدون قضاوت شدن رشد کنند. شرایطی به وجود آورید تا کودکان ماجراهای مربوط به خودشان را بیان کنند.

شاهنامه‌خوانی: قصه‌گویی «هفت‌خوان رستم» برای کودکان

از پنج سالگی می‌تواند جذاب باشد. در پایان قصه کودکان می‌توانند در نقش‌های قهرمان‌ها و ضدقهرمانان شاهنامه نمایش

خلاق اجرا کنند. همچنین مربی می‌تواند در پایان کودکان را به هفت گروه تقسیم کند و به هر گروه گواش و قلم و پارچه یا مقوایی به اندازه کاغذ A3 بدهد و از هر گروه بخواهد یکی از خوان‌ها را نقاشی کنند.

فعالیت شعرخوانی: یکی از راه‌های افزایش لذت کودکان از موقعیت‌های موجود در شعرهایی که به روایت داستان می‌پردازند، اجرای نمایشی آن است؛ بنابراین می‌توانید در جلسه شعرخوانی از نمایش خلاق بهره بگیرید. کودکان می‌توانند با انتخاب خود صحنه‌ای از شعر را به نمایش در آورند. آنان می‌توانند نقش درخت، خرگوش، دختر و پسر شیرین‌زبان و شیطان، و... اجرا کنند.

فعالیت کتاب‌خوانی با توجه به مناسبت‌ها: در مناسبتی مانند نوروز می‌توانید لذت کتاب‌خوانی را دوچندان کنید. مثلاً؛ برای ۴ جلسه کتاب‌خوانی اسفندماه می‌توانید کتاب‌هایی با موضوع‌هایی مانند سبز شدن دانه، آمدن بهار، برگزار کردن جشن و عمونوروز انتخاب کنید. فعالیت‌هایی مانند دانه سبز کردن، ساختن کارت تبریک نوروز، رنگ کردن تخم‌مرغ سفره هفت‌سین و ساختن حاجی فیروز با خمیربازی یا ماسک عمونوروز برای هر هفته فعالیت کتاب‌خوانی در اسفندماه پیش‌بینی کنید.

کتاب‌خوانی با اورینگامی: قبل از خواندن داستان مربی از کودکان بخواهد شخصیت کتاب مثلاً اگر قورباغه، قایق، گل و... است به روش اورینگامی بسازند. آنگاه خواندن کتاب را آغاز کنند.

مثلاً برای خواندن کتاب «قورباغه و وزغ در دور سال» می‌توان با استفاده از کاغذ اوربگامی، قورباغه را ساخت. وقتی همه کودکان قورباغه‌شان را ساختند، می‌توانید از آن‌ها درباره قورباغه سوالاتی مانند «قورباغه کجا زندگی می‌کند؟»، «چی می‌خورد؟» و... و پس از این فعالیت‌ها داستان را بخوانید.

فعالیت هنری: کودک در پنج سالگی می‌تواند نمونه‌هایی از شکل یا موقعیت‌هایی را که دیده است نقاشی کند. بنابراین پس از خواندن کتاب تصویری کودک می‌تواند به تصاویر کتاب فکر کند و آن‌ها را نقاشی کند.

ساختن عروسک شخصیت‌های داستانی: پس از خواندن داستان، کودک را تشویق کنید با استفاده از ابر، کاغذ، پارچه، قاشق یک بار مصرف، کاموا و دورریختنی‌ها عروسک شخصیت داستانی را بسازد.

دعوت از پدیدآورندگان کتاب کودک: نویسنده، شاعر، مترجم، تصویرگر یا ناشر: یکی از برنامه‌های پیشنهادی

برای ترویج کتابخوانی آشنایی کودکان با پدیدآورندگان کتاب است. شما می‌توانید پس از خواندن کتاب‌هایی از یک نویسنده برای کودکان از آن نویسنده دعوت کنید تا در برنامه یک روز کتابخوانی مهدکودک شما شرکت کند. در این جلسه کودکان از نزدیک با پدیدآورنده کتاب خوانده‌شده آشنا شده و می‌توانند با او گفت‌وگو کنند. این جلسه موجب تعمیق تجربه‌های کودکان با کتاب می‌شود.

داستان‌سازی براساس تصاویر کتاب خوانده نشده:

کتابی را به کودک بدهید و از او بخواهید براساس تصاویر آن، داستان بسازد. به کودک فرصت گفت‌وگو درباره کتاب را بدهید.

کتاب‌سازی: کودکان در این دوران علاوه بر کتاب‌سازی با

موضوع‌های گفته شده در دوران چهار سالگی می‌توانند کتاب‌هایی با موضوع‌هایی مانند کتاب بدن من، کتاب خانه من، کتاب خانواده من، کتاب خانه مادربزرگ، کتاب مهد کودک من، کتاب خواب‌های من، کتاب آرزوهای من، کتاب شهر من، کتاب زمین، کتاب صلح، کتاب فصل‌ها، و... بسازند.

دفتر خاطرات: به کودکان از این سن بیاموزید که دفتر خاطرات داشته باشند. یادداشت‌های دفتر خاطرات را مادر یا پدر برای کودک می‌نویسند. کودک می‌تواند در دفترش در کنار هر خاطره حسش را با فعالیت‌های هنری؛ نقاشی، کاردستی، کلاژ و... نشان دهد. برای نمونه؛ خوردن یک شکلات خوشمزه ممکن است برای کودک خاطره‌ای شیرین باشد. او می‌تواند کاغذ شکلات را به دفتر خاطره‌اش بچسباند. دفتر خاطر کمک می‌کند که کودک نویسنده و کتاب‌خوان بهتری شود.

یک روز کتاب‌خوانی با کودکان پیش دبستان (۶ سال)

کودکان شش سال در عین رشد زبانی، واژه‌های جدید را به گنجینه واژگان خود اضافه می‌کنند. آنان برخی از حروف الفبا را می‌شناسند و می‌توانند نام خودشان را بنویسند. کتاب‌های الفبآموز و عددآموز را بسیار دوست دارند. کتاب‌های غیرداستان در حوزه‌های گوناگون با موضوع‌هایی مانند علم، محیط‌زیست، فضا، دایناسورها و مهارت‌های زندگی مورد علاقه این گروه سنی است. برنامه یک روز کتاب‌خوانی کودکان پیش دبستان ۲ علاوه بر برنامه یک روز کتاب‌خوانی با کودکان پیش دبستانی ۱ از این قرار است:

مواد خواندنی

انواع قصه‌های کهن مانند قصه‌های اسطوره‌ای، حماسی (شاهنامه‌خوانی)، پریانی و... برای نمونه می‌تواند **مجموعه قصه، بازی، شادی** (نام جلدها: آی بدو که دوغ آوردم، قصه دروغ آوردم/ دلت می‌خواد ماست بخری، یه قصه راست بخری و...) نویسنده: مرتضی خسرونژاد، تصویرگر: امین حسن‌زاده، راشین خیریه، علی مفاخری و

اکبر نیکان‌پور، ناشر: به‌نشر (کتاب‌های پروانه) را انتخاب کنید. این داستان‌ها بازآفرینی افسانه‌های قدیمی‌اند که به پرورش تفکر فلسفی کودکان یاری می‌رسانند و او را با مفاهیم اجتماعی آشنا می‌کنند.

داستان واقع‌گرا و فانتزی: در این دوران کودکان همچنان

کتاب‌های تصویری را دوست دارند. داستان‌های واقع‌گرا و فانتزی با متن‌های پیچیده‌تر و طولانی‌تر را درک می‌کنند. برای نمونه می‌توانید مجموعه کتاب‌های **فرانکلین** (نام جلد‌ها: خواهر کوچولوی فرانکلین، باشگاه سری فرانکلین، فرانکلین در بیمارستان و...)، نویسنده: پالت بورژوا، تصویرگر: برندا کلارک، مترجم: شهره هاشمی، ناشر: پیک دبیران، را انتخاب کنید. فرانکلین لاک‌پشتی است که کودک می‌تواند با او همراه شود تا از تاریکی بترسد اما با آن کنار بیاید، دروغ بگوید، نامرتب باشد، روز جشن از نبودن پدر بزرگ و مادر بزرگ ناراحت شود، رئیس‌بازی در آورد و دوستانش از او ناراحت شوند، دندان شیریش بیفتد، به مدرسه برود، از خواهرش عصبانی شود اما از او مراقبت کند، به اردو برود، یک روز بد را تجربه کند و به مادرش بگوید دوستت دارم. کودک در فضای کتاب‌های فرانکلین خودش را به‌جای او تصور می‌کند و توانایی‌ها، ضعف‌ها و احساسات خود را می‌شناسد و با روش آزمون و خطا، خودش به‌تنهایی، بدون حضور بزرگسالان، توانایی‌های خود را رشد می‌دهد؛ همچنین خلاقیتش پرورش می‌یابد و اعتماد به‌نفسش تقویت می‌شود.

شعر خوانی: کودکان شش ساله از شعرهایی که داستانی را

روایت کند و با تصاویر بسیاری همراه باشد، لذت می‌برند.

کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز: در این کتاب‌ها مفاهیمی

مانند اعداد، الفبا، محیط پیرامونی کودک و حتی مفاهیم انتزاعی مانند دوست داشتن برای کودک این گروه سنی مناسب است. این کتاب‌های تصویری مفهوم‌آموز می‌توانند هم به شکل داستان و هم غیرداستان باشند. برای نمونه می‌توانید مجموعه کتاب‌های **دوستت دارم** (نام جلدها: اندازه همه گیلاس‌ها دوستت دارم/ اندازه همه میومیوها دوستت دارم/...) نویسنده: علی اصغر سیدآبادی، آتوسا صالحی، هدی حدادی، فریبا صدیقیم و فاطمه کاکاوندی و حدیث لزرغلامی، تصویرگر: عطیه سهرابی، ثنا حبیبی‌راد، ناشر: چکه را انتخاب کنید. نویسندگان این مجموعه با زبانی ساده و کودکانه حس دوست داشتن و احساسات و عواطف والدین نسبت به کودکان را به تصویر کشیده و تلاش کرده‌اند حس خوشایندی را در مخاطب ایجاد کنند. با توجه به اینکه کودک این گروه سنی از ثبات عاطفی برخوردار نیست و در نوعی فشار روحی به سر می‌برد این کتاب به او احساس آرامش و امنیت می‌دهد.

فعالیت‌های کتاب‌خوانی

بخشی از فعالیت‌های گروه سنی سه و چهارسال و پنج سال؛ **گفت‌وگو و بحث درباره کتاب خوانده شده، بازی؛ جورچین، مشاهده تصویر جلد و پیش‌بینی موضوع کتاب، قطع داستان و پرسش از کودکان، سرودن شعر، داستان‌گویی، شاهنامه‌خوانی، کتاب‌سازی و فعالیت‌های هنری** مانند نقاشی، کلاژ، کاردستی و ساختن ماسک، پانتومیم بر اساس داستان خوانده شده برای کودکان شش سال به شکل پیچیده‌تری ادامه خواهد یافت. فعالیت‌های اختصاص یافته به گروه سنی شش سال از این قرار است:

معرفی کتاب توسط کودکان: کودک می‌تواند یکی از

کتاب‌هایی را که دوست دارد به دیگر کودکان کلاس معرفی کند و کودکان دیگر درباره آن کتاب نظر بدهند.

ساختن داستان مشارکتی: در این روش مربی مثلاً داستانی

را با «یکی بود، یکی نبود، دختری بازیگوش و شیطانی بود که...» شروع می‌کند و جمله بعدی توسط یکی از کودکان و به همین ترتیب هر کودک با توجه به جملات قبلی داستان را ادامه می‌دهد. این‌گونه است که یک داستان مشارکتی ساخته می‌شود. کودکان از شنیدن داستانی که خود به صورت فردی یا مشارکتی ساخته‌اند بسیار لذت می‌برند.

لازم است مربی جملات هر کودک را روی کاغذ بنویسد و قبل از اینکه هر کودک جمله خود را بگوید، روایت کودکان قبلی را برای جمع بخواند. لازم است داستانی که کودک به صورت فردی یا مشارکتی بیان می‌کنند بدون هیچ‌گونه تغییری و حذف و اضافه نوشته شود. کودکان شش ساله می‌توانند برای این داستان مشارکتی تصویرسازی کنند.

ساختن شعر مشارکتی: در این روش مربی مثلاً شعر را با

«دویدم و دویدم به آسمان رسیدم» آغاز می‌کند. خط بعدی شعر را یکی از کودکان نشسته در حلقه کتاب‌خوانی بیان می‌کند و مربی یادداشت می‌کند. به همین ترتیب هر کودک خطی از شعر را بیان می‌کند تا شعر کامل شود.

تصویرسازی برای داستان: مربی می‌تواند هنگام خواندن

کتاب تصاویر را به کودکان نشان ندهد و در پایان از آن‌ها بخواهد برای داستان تصویرسازی کنند.

فعالیت هنری؛ نقاشی: کودک شش ساله در به‌کارگیری ابزار نقاشی توانایی بیشتری به دست می‌آورد و از نقاشی با آبرنگ و به‌ویژه گواش بسیار لذت می‌برد. او برای نقاشی‌های خود داستان تعریف می‌کند و همچنین می‌تواند برای ماجراهای مختلف نقاشی بکشد. آنان می‌توانند به خوبی احساس‌های خود را با نقاشی نشان دهند. آن‌ها نه تنها می‌توانند داستان را نقاشی کنند بلکه می‌توانند احساس شخصیت‌های داستانی را نقاشی کنند. در پایان این فعالیت می‌توان نمایشگاهی از نقاشی‌ها برگزار کرد تا هر کودک برای دیگر کودکان داستان نقاشی خود را بگوید.

فعالیت هنری؛ کاردستی: کودکان را تشویق کنید با برش قیچی پارچه، مقوا، کاغذ و... صحنه‌ها و شخصیت‌های داستان را درست کنند و روی مقوا بچسبانند.

فعالیت هنری؛ کلاژ: کودکان می‌توانند تابلوی کلاژی به صورت

گروهی از داستان شنیده شده بسازند. آنان با استفاده از چسباندن مواد گوناگون مانند روزنامه، پارچه، نخ، دکمه، برگ خشک، و... که مربی در اختیارشان می‌گذارد می‌توانند این کار را انجام بدهند.

آشنایی با تصاویر کتاب: گفت‌وگو و بحث درباره تصاویر کتاب خوانده شده می‌تواند یکی از فعالیت‌های کتاب‌خوانی باشد. مربی می‌تواند توجه کودکان شش ساله را به ابزاری که تصاویر کتاب با آن کشیده شده و سبک تصویرگر جلب کند. برای نمونه دو کتاب کی از کتاب بد گنده می‌ترسد؟ و مواظب گرگ‌های توی کتاب قصه باشید!، نویسنده و تصویرگر: لورن چایلد، مترجم: محبوبه نجف‌خانی، ناشر: زعفران، پیشنهاد می‌شوند.

کنفرانس: هر کودک یک موضوع را انتخاب کند و با کمک مربی و مادر در کتابخانه اطلاعات جمع‌آوری کند و برای دیگران

کنفرانس دهد. خوب است که برای تهیه کنفرانس کودکان را به بخش کودک کتابخانه عمومی شهر ببرید.

توجه: مهد کودک‌ها موظف هستند گزارشی از جلسات ترویج کتابخوانی شامل چگونگی انجام جلسه کتابخوانی، تعداد کودکان شرکت‌کننده در هر جلسه، تغییرات کیفی از جنبه زبانی، عاطفی - شخصیتی، شناختی و اجتماعی کودکان شرکت‌کننده در جلسات کتابخوانی همراه با عکس به بهزیستی بفرستند. در سال دوم اجرای این طرح در مهد کودک‌ها گزارش مربوطه سه ماه یک دفعه می‌تواند باشد.

توجه: در روز کتابخوانی مشارکت والدین کودکان به‌ویژه مادران در تقویت و ادامه طرح کتابخوانی بسیار تاثیرگذار است. مادران می‌توانند روش کتابخوانی با کودکان را بیاموزند و تجربه کنند. از سوی دیگر مادران اگر به تاثیر شگرف کتابخوانی بر کودکانشان واقف شوند از هیچ اقدامی برای تقویت طرح فروگذاری نخواهند کرد. اگر مادری شاغل بود لازم است حداقل روزهایی از سال در این برنامه شرکت کند.

توجه: لازم است مادران و پدران بدانند با وجود جلسه کتابخوانی در مهد کودک اهمیت کتاب خواندن در خانه کم نمی‌شود. کتاب خواندن برای یک بار در هفته در مهد کودک مانند قطره‌ای است در ظرف بسیار بزرگ نیاز کودک. وقتی مادر و پدر برای کودک کتاب می‌خوانند، به او می‌گویند: «تو برای من مهم هستی، تو امنیت داری، همیشه از تو مراقبت می‌کنم. وقت خود را با تو می‌گذرانم برای اینکه به تو اهمیت می‌دهیم.» کتابخوانی پیوندی نزدیک و دوست‌داشتنی بین پدر و مادر و فرزندان ایجاد می‌کند.

منابع

- بتلهایم برونو. کاربرد افسون، مترجم دکتر کاظم شیوا رضوی، تهران: دکتر کاظم شیوا رضوی، بی تا.
۲. بلیک مور ارولین و وستون رامیرز باربارا. خواندن با نوزاد و نوپا، چگونه به نوزاد و نوپای خود کمک کنیم تا دنیای واژه‌ها را کشف کند؟. مترجم زهره قایینی. تهران: موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۹۳.
۳. پولادی کمال. رویکردها و شیوه‌های ترویج خواندن. تهران: موسسه فرهنگی هنری پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۸۶.
۴. سیدآبادی علی اصغر. عبور از مخاطب‌شناسی سنتی؛ تاملی در شناخت مخاطب ادبیات کودک. تهران: نشر فرهنگ، ۱۳۸۵.
۵. قاسم‌زاده فاطمه؛ سید شریفی منصوره؛ کیهانی فریبا. طرح‌های کار مربی: برای کار با کودکان ۳ تا ۵ سال. تهران: شرکت انتشارات فنی ایران، ۱۳۹۱.
۶. کاپلان پاول اس. سفر پرماجرایی کودک (روان‌شناسی رشد). مترجم مهرداد فیروزبخت. تهران: خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۸۱.
۷. کیهانی فریبا؛ سید شریفی منصوره؛ یزدان دوست رقیه. طرح‌های کار مربی: برای کار با کودکان ۳ تا ۵ سال. جلد ۲. تهران: شرکت انتشارات فنی ایران، ۱۳۹۱.
۸. کیهانی فریبا؛ سید شریفی منصوره؛ یزدان دوست رقیه. طرح‌های کار مربی: برای کار با کودکان ۳ تا ۵ سال. جلد ۳. تهران: شرکت انتشارات فنی ایران، ۱۳۹۱.
۹. گروه بازی مادران امروز زیر نظر مریم احمدی. نکته‌هایی درباره بازی و اسباب‌بازی. تهران: انتشارات موسسه مادران امروز (مام)، ۱۳۸۶.
۱۰. میرهادی توران. کتاب کار مربی کودک. تهران: انتشارات آگاه، ۱۳۸۹.
۱۱. نورتون دونا. شناخت ادبیات کودکان گونه‌ها و کاربردها از روزن چشم کودک (دو جلد). ترجمه منصوره راعی و دیگران. تهیه شده در موسسه فرهنگی هنری خانه ترجمه کودکان و نوجوانان، تهران: قلمرو ۱۳۸۲.
۱۲. هنری ماسن، پاول و دیگران. رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی. تهران: نشر مرکز و کتاب ماد، ۱۳۸۰.
- (برای نگاشتن این راهنما از تجربه‌های کسب‌شده در کارگاه‌های پرورش خلاقیت کودکان که برگزار کرده‌ام بهره گرفتیم.)